

Kiljuhanhen Ystävä

2007 - No. 4

Joulukuu 2007

Kiljuhanhen Ystävä 4 / 2007

http://www.maths.jyu.fi/~kahanpaa/Kotisivut/AnserErythropus/lehti2007_4.html

Sisällys

- **Pääkirjoitus**
 - **Vuotta 2008 odoteltaessa** Antti Haapanen
- **Suomen kiljuhanhet**
 - **Kaksi vuotta** Lauri Kahanpää ja Jyrki Patomäki
 - **Kiljuhanhen kansallisen suojelusuunnitelman laadinta** Lauri Kahanpää
 - **Ylä-Lapin lintukannoista** BirdLifen lehdistötiedotteesta
- **Pohjolan kiljuhanhet**
 - **Hyvä vuosi Ruotsin kiljuhanhille** Åke Andersson ja Niklas Holmqvist
- **Maailman kiljuhanhet**
 - **Vähenevätkö kiljuhanhet ja miksi?** Sergey Yerokhov, Nikolai Berezovikov, Erkki Kellomäki ja Lauri Kahanpää
- **Hämeenkosken kiljuhanhitarhan tukijoita 2006-2007**

Kiljuhanhen Ystävät ry:n yhteystiedot

Postiosoite: c/o Kahanpää / Torpankuja 3 C 13 / FIN 40740 Jyväskylä

Sähköposti: kahanpaa@maths.jyu.fi

Kotisivu: <http://www.ansererythropus.tk/>

Puheenjohtaja fil.tri Antti Haapanen

puh: 358-9-3253804, 358-40-5953313

Huhtasuontie 7, 00950 Helsinki, Finland

e-posti: antti.haapanen@Kolumbus.fi

Sihteeri fil.tri. Lauri Kahanpää

puh: (0)14-2602716 (t), (0)14-253364 (k), (0)50-4652301 (m)

Yhdistyksen jäsenyyttä haetaan sähköpostitse osoitteesta <kahanpaa@maths.jyu.fi>.

henkilöjäsenmaksu (Suomi) 40 EUR

yhteisöjäsenmaksu 90 EUR

kannatusjäsenmaksu 200 EUR

ulkomaiset jäsenet USD/EUR 50

Pankkiyhteys: Nordea Hämeenlinna, 103230-513444

Tarha: Pentti Alho, puhelin/fax 03 7654727 matkapuhelin 0440-654727.

Vuotta 2008 odoteltaessa

Antti Haapanen

Kiljuhanhen ystävillä on paljon odotuksia vuodelle 2008. Ensinnäkin olemme pyytäneet valtioneuvoston oikeuskansleria selvittämään, ovatko ympäristöministeriön toimet olleet hyvän hallintotavan ja hallintolain mukaisia, kun meitä vastaan nostettiin aikanaan syyte Lapin raastuvanoikeudessa. Olen saanut tietää, että ratkaisua voimme odottaa heti alkuvuodesta.

Odotamme alkuvuodesta myös korkeimman hallinto-oikeuden päätöstä Turun lintutieteellisen yhdistyksen valituksesta, jonka se teki, kun Varsinais-Suomen ympäristökeskus antoi meille luvan pyytää valkoposkikihantia niiden muuttotutkimusta varten ja Turun hallinto-oikeus piti ympäristökeskuksen päätöksen voimassa.

Olemme lisäksi odotelleet myös kansainvälisen kiljuhanhen suojelusopimuksen valmistumista. Olemassa olevasta luonnoksesta Saksan Xantenissa pidetty kiljuhanhi-kokous antoi kriittisen lausunnon ja tietävästi asiaa valmistelevalle Afrikan Euraasian vesilinnuston suojelu-sopimuksen sihteeristöllä on ollut vaikeuksia mukautua Xantenin kokouksen johtopäätöksiin. Käsitksemme on, että seuraavassa versiossa tulee kiljuhanhien täydennysistutukset olemaan hyväksytyt ja kannatettava keino EU:n alueen kiljuhanhikannan suojelussa. Ympäristöministeriö ja Suomen WWF ovat tätä vastustaneet.

Ja vielä odotamme prof. Michael Winkin tutkimusten julkaisemista vertaisarviointia edellyttävässä julkaisusarjassa. Vastustajamme ovat tätä vaatineet ja näin tapahtuu.

Yhtä vain olemme odottaneet kauan: hankkeemme taloudellista tukijaa. Meillä on hyvät yhteydet Ruotsiin ja Saksaan. Lehdessämme kerrotaan toisaalla, miten Ruotsin valtio ja Ruotsin WWF tukevat monien muiden lisäksi Ruotsin Projekt Fjällgås -hanketta. Meilläkin on mahdollista saada tukijoita, kun edellä olevat epäselvyydet saadaan pois päiväjärjestyksestä. Toivon kaikilta sitkeyttä, vaikka vaikeatahan tämä on.

Tarhamme on ehkä paremmassa kunnossa kuin pitkään aikaan. Syksyn 2005 tuhot on saatu korjattua ja moni asia muutoinkin on tullut ehostettua. Kiitokset siitä on annettava oikeaan osoitteeseen. Pentti Alho on päivittäin hoitanut valtavalla uhrimielellä tehtävät. Se ei kuitenkaan voi jatkua loputtomiin. Talkoomiehet ovat tehneet satoja työtunteja tarhallamme. Heistä Erkki Jaanu palkitaan vuoden 2007 kiljuhanhitaululla.

Me jatkamme toimintaamme Suomen kiljuhanhikannan palauttamiseksi. Todettakoon, että Ruotsin tunturien kanta on jo kaksinkertainen verrattuna Norjan kantaan

Suomen kiljuhanhet

Kaksi vuotta

Lauri Kahanpää ja Jyrki Patomäki

On kulunut kaksi vuotta siitä, kun Suomen kiljuhanhia kohtasi onnettomuus; tahrarakenteita sortui poikkeuksellisen äkillisesti tulleen lumikuorman alla ja kolmasosa linnuistamme menetettiin. Vahinko kohdistui erityisesti pesimäikäisiin lintuihin ja moni pari hajosi. Myös materiaalivahingot olivat suuret. Päälaitumen kateverkon uushankintahinta olisi liki 10 000 euroa ja puurakenteitakin oli hajonnut. Kriisikokouksessa joulukuussa 2005 Kiljuhanhen Ystävien hallitus harkitsi jopa tarhan pienentämistä tai purkamista. Päätettiin kuitenkin yrittää kunnostaa koko alue entistä ehommaksi. Kokouksen päätteeksi hallitus vahvisti itseään Kaija Alhon tarjoamalla herkuilla ja alkoi sitten heti itse töihin. Kattorakennelmien jäännöksiin raivauksessa ei keskitalven lyhyessä päivässä edistytty vielä kovinkaan pitkälle ja meni pari muutakin viikonloppua ennen kuin paikat olivat siistinä ja pelastuneille linnuille oli saatu

jonkinmoinen tilapäismajoitus. Tilanne oli edelleen hankala. Hanhet olivat kahtena erillisenä parvena alueilla, joiden välillä ei enää ollut yhteyttä, vaan raivauksen jälkeen avoin piha. Monet parit olivat hajonneet niin, että puoliset olivat eri puolilla huutelemassa toisilleen. Hanhien uima-allas vesijohtoineen oli kokonaan jäännösaitausten ulkopuolella

Lintujen hoitaminen oli näissä oloissa erittäin hankalaa. Pentti

Alho joutui ruokkimaan kahteen paikkaan ja toimittamaan vedenkin kantamalla. Vesi jäätty talvihalleissa joka yö ja jäät piti kopistella ulos aamuisin. Oli sentään onni, että kolmas halli oli saatu viimein valmiiksi syksyllä 2005 ja tuli nyt talvehtimispaikkana heti tosi tarpeeseen, kun suurin osa parvesta oli yllättäen eristyksissä päähallista. Koko päälaitumen kunnostus ennen pesimäkauden alkua ei ollut mahdollista. Niinpä päätettiin jakaa se väliaidoilla osiin ja korjata osat yksi kerrallaan. Jaosta olisi hyötyä myöhemminkin. Ensimmäiseksi tehtäisiin käytävä, jota myöten parvet saataisiin yhteen ja uima-altaalle. Pitkän selvitystyön jälkeen katemateriaaliksi vaihdettiin Korkeasaaren suosittelema kanaverkko, joka on halpaa ja kestävä. Myöhemmin osoittautui, että hanhet eivät onneksi telo päälakeaan kovin pahasti silloin, kun sattuvat lentämään niin korkealle, että osuvat karkeaan verkkoon. Verkkoa toimitetaan 2 m rullina. Kapeiden kaistojen nitominen yhtenäiseksi katoksi tehtiin tuhansilla muovisilla nippusiteillä, joiden pitäisi valmistajan mukaan kestää auringon säteilyä hapristumatta. Sopii toivoa!

Ennen seinien rakentamista alueen puhdistettiin lannasta ja vanhasta hiekasta, kun oli tilaisuus ajaa isolla koneella. Väliseiniin tehtiin niin leveät ovet, että hanhet pääsisivät lentämään osastosta toiseen. Kattopylväiden määrä kolminkertaistettiin ja koko alueen päälle viritettiin tueksi yli 200 metriä vaijeria, johon tuli toista sataa vaijerilukkoa. Sää haittasi töitä. Tolppia ja harusten tukia sai hakata routaiseen maahan ja seinien

rakentelu oli hankalaa, kun työmaa hautautui lumeen viikonloppujen välillä. Ennen ilmastomuutoskeskustelua Suomessa oli kunnan talvia!

Uusiin väliseiniin löytyi panssariverkkoa vanhasta varastosta ja ylempien 12 pesimäosaston revenneiden kattojen tilalle levitettiin Venäjältä hankittua tekstiiliverkkoa, jolla oli oikeastaan ollut tarkoitus laajentaa peruslaidunta. Maaliskuussa 2006 pesimäkopit olivat kunnossa. Pesimätulos jäi silti odotetun huonoksi, vaikka Pentti Alho teki kaikkensa parien saamiseksi oikein osastoihinsa. Vuonna 2006 kiljuhanhia

kuoli enemmän kuin kuoriutui. Alettiin suunnitella lisäpoikasten hankkimista Saksasta, jossa Aktion Zwerggans oli jäänyt lentämättä, koska lintuinfluenssakohu oli tullut väliin. Syyskaudella jatkettiin kunnostusta: Myös loppu 2/3 peruslaitumesta katettiin katiskaverkolla ja väliseiniä tehtiin lisää. Oli jo aikaa tehdä huoltotöitäkin, kuten pesimäosastojen tiivistämistä. Talvesta selvittiin iloisissa merkeissä, olihan Pentti

Alhokin mukana Xantenissa, kun Michael Winkin tutkimustulokset julkistettiin. Keväällä 2007 kaikki pesimäosastot olivat käytössä ja poikastuotto alkoi Pentti Alhon sisukkaiden yritysten ansiosta normalisoitua. Uskottiin myös, että saksalaisprojekti käynnistyisi viimeinkin. Niin ei tosin sitten käynytkään.

Kesällä 2007 tarhalle saatiin käyttöön työtä helpottava laite, tehokas AVANT 220-pienkuormain, joka on vain 2m pitkä ja metrin leveä. Koneessa on kauhan lisäksi minikaivuri, jolla vesi- ja sähköjohdoille syntyy ojaa ripeämmin kuin lapiolla. Talkomiehiäkin saa nyt helpommin. Kone teettää toisaalta lisätöitä. Sille on rakennettu talli ja tarhalla on levenneltä ovia koneen kuljettaviksi. Tänä syksynä on ensimmäistä kertaa yhdistyksen historiassa saatu koko tarha kevät-kuntoon jo syksyllä ja kaikkialla on puhdas uusi hiekka. Hygienian paraneminen edistää hanhien terveyttä ja rakenteiden kunnostus niiden turvallisuutta.

Marraskuun puolivälissä voitiinkin tarhalla nauttia kakku-kahvit ja hallituksella oli erinomainen tilaisuus kiittää Pentti Alhoa komeimmalla kiljuhanhitaulullamme hänen ainutlaatuisesta työstään luonnon-suojelun hyväksi. Jos maailmassa on oikeudenmukaisuutta, on vain lyhyen ajan kysymys, milloin myös virallinen Suomi tunnustaa Pentin työn arvon.

Kiljuhanhen kansallisen suojelusuunnitelman laadinta

Lauri Kahanpää

Laki velvoittaa valtiota vahvistamaan suojelusuunnitelman uhanalaisille lajeille kuten kiljuhanhelle. Sellaisen suunnitelman laatiminen aloitettiin 2.2.2005. Sovittiin, että suunnitelmaa laativaan työryhmään mukaan kutsuttaisiin YM:n lisäksi SYKE, Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskukset, Metsähallitus, MKJ, WWF, BirdLife ja Kiljuhanhen ystävät ry. Niin!

Lammin biologisella asemalla sunnuntaina 2.4.2005 pidetyssä kaikille avoimessa kokouksessa ei ollut tarkoituksena puhua yksityiskohtaisesti Suomen kiljuhanhen suojelusuunnitelman sisällöstä, vaan tavoitteena oli

- vetää yhteen juuri päättyneen kansainvälisen kokouksen anti Suomen kannalta,
- sopia Suomen kiljuhanhen suojelusuunnitelman teosta,
- kartoittaa suomalaisten toimijoiden näkemyksiä pitäen mielessä mitä juuri päättyneessä kansainvälisessä kokouksessa todettiin,
- toimia lähetekeskusteluna Suomen kiljuhanhen suojelusuunnitelman tekoon.

Jorma Pessa (Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus) kokouksen puheenjohtajana ja Petteri Tolvanen (WWF) sihteerinä allekirjoittavat pöytäkirjan puoli vuotta myöhemmin. Pöytäkirja on julkaistu Kiljuhanhen Ystävissä 2/2005. Palautamme mieleen kokouksen kulun. Lukiessa on hyvä pitää mielessä, että prof Winkin ratkaisevat geentitutkimukset julkaistiin vasta myöhemmin. Kerromme lopuksi miten päätöksiä on alettu toteuttaa.

Tilannekatsaus: Juha Markkola (WWF) kertoi tutkineensa kuinka pitkään Fennoskandian kiljuhanhikanta on elinkykyinen. Tilanne on kriittinen. Karkea ennuste on, että nykyisellä taantumisvauhdilla kanta häviäisi noin 20 vuoden sisällä. Petteri Tolvanen muistutti, että myös 1980-luvun lopussa oltiin valmiita julistamaan kiljuhanhi Suomesta hävinneeksi, mutta pesintöjä löytyi vielä 1990-luvun puolivälissä. Jorma Pessa kiinnitti huomiota siihen, että tärkeimmät kiljuhanhiamme koskevat uhkatekijät ovat muualla kuin Suomessa, mutta Timo Asanti (SYKE) oli sitä mieltä, että myös intensiivinen porotalous, suuret poromäärät ja maastoliikenne poronhoitoon liittyen ovat merkittävä riski kiljuhanhelle.

Levähdysalueet: Puheenjohtaja kysyi onko Suomessa rauhoitusalueiden verkko riittävä kiljuhanhelle, jolle metsästys on suurin uhka ja Timo Asanti korosti, että myös rauhoitusalueiden valvonta on tärkeää. "Lapissa metsästystä ei rajoiteta juuri missään suojelualueilla." Todettiin, että syysmuutto Suomessa on loppunut. Vain noin puolet Oulun seudun tärkeistä paikoista on suojeltu, mikä on huono esimerkki muille maille. Lisää rauhoituksia ei ole näköpiirissä. Martti Soikkeli (Turun Yliopisto) kertoi, että Porin seudun rantaniityt ovat umpeenkasvaneet ja niiden tilanne on huono; tosin kiljuhanhet lepäilivät aikoinaan Kokemäenjoen suiston laidunniityillä ja pelloilla eivätkä hoidon piirissä olevilla niityillä.

Tarhaus ja istutus: Kansainvälisessä kokouksessa oli noussut esille ehdotus uuden, luonnonkannasta peräisin olevan tarhakannan hankkimisesta sekä riippumattoman asiantuntijaryhmän perustamisesta. Martti Soikkeli korosti, että maailmassa on palautettu satoja lajeja luontoon tarhakannasta ja ettei tarhaushistoria itsessään tee kannasta huonoa, risteymät ovat tietenkin asia erikseen. Ruotsin kiljuhanhet ovat geeniepäilyjä lukuun ottamatta luonnonlintujen kaltaisia ja tarhalintujen perimässä olevien tundrahamerkkien fenotyyppistä merkitystä ei toistaiseksi ole edes yritetty arvioida. Juha Markkola sanoi, että

tarhalintujen ja luonnonvaraisten lintujen välillä nokan pituudessa on n. 5%:n ero ja nykyiset tarhakannat on geenitutkimuksin osoitettu hybridikannoiksi, joiden käyttö istutukseen on kiellettyä. Hän uskoi, että kansainvälisessä kokouksessa olisi osoitettu, ettei nykyisten tarhakantojen puhdistaminen ole mahdollista, mutta myös, että tosiasioiden tunnustaminen on ehdoton edellytys hyvälle yhteistoiminnalle.

Puheenjohtaja kysyi, hyväksytäänkö uuden tarhakannan ottaminen luonnosta. Juha Markkola hyväksyi sen vain sillä ehdolla, että vanhasta tarhakannasta hankkiudutaan samalla eroon ja Lauri Kahanpää vaati, että vaikutukset luonnonkantaan otetaan huomioon. Markkolan kanssa samaa mieltä olivat mm. Timo Asanti, Matti Osara (YM), Jari Luukkonen (WWF) ja Petteri Tolvanen. WWF:n näkökulmasta tarhaus- ja istutustoiminta ei ole prioriteetti; WWF ei halua käyttää omia resurssejaan tällaiseen toimintaan vaan luonnonkantojen suojeluun. Puhtaisiin luonnonlintuihin pohjautuva geenipankkitarhaus on kyllä sinänsä hyvä ajatus, mutta iso ja kallis hanke. Teemu Lehtiniemen (BirdLife) mielestä kysymys on hankala. On varauduttava siihen, että jossain vaiheessa Fennoskandian loput villilinnut olisi yritettävä ottaa tarhaan. Milloin, on epäselvää, mutta ennalta olisi mietittävä se yksilömääräraja, jolloin luonnonkanta olisi yritettävä ottaa tarhaan. Minna Ruokonen (Oulun yliopisto) kommentoi tähän, että lajilla, jolla on kolmen vuoden sukupolviväli, perustettavan tarhakannan koko pitäisi nopeasti kasvattaa noin 100-150 yksilöön, jotta merkittävä osa kannan perintöaineksesta säilyy. Timo Asanti piti selvänä, että moisen uuden tarhan perustaminen olisi tietenkin valtiovallan vastuulla ja Lauri Kahanpää totesi, että Kiljuhanhen ystävät ovat tarvittaessa valmiita pitämään nykyisen tarhakannan ja mahdollisesti perustettavan uuden kannan erillään.

Matti Osaran (YM) alustusta aiheesta “Kansalliset kiljuhanhen suojelun painopisteet nyt ja tulevaisuudessa:” Yhteinen päämäärä Suomessa olisi lyötävä lukkoon. Pesimä- ja lepäilyalueet on hyvin suojeltu, mutta on aihetta käydä läpi erämaa-alueiden rauhoitusmääräyksiä niin, että ne tukevat kiljuhanhen suojelua. Tarvitaan rauhoitusosia, liikkumisrajoitusalueita, jopa poronhoidolle ja metsästykselle on saatava tarvittaessa rajoituksia. Tutkimus on tärkeä osa-alue, sen jatkuvuus on turvattava. Tarhalintujen osalta on genetiikassa työsarkaa jäljellä; tieto on lisännyt tuskaa. Tulevaisuudessa tarhakantaa olisi ehkä mahdollista manipuloida ja valikoida. Tarhaustietoa ja -taitoa on Suomessa olemassa; sen jatkuvuus on turvattava

Kansainvälinen suojelusuunnitelma tulee olemaan lajin suojelutyön perusta. (Lähtökohtana on, että Suomen kansallisessa suojelusuunnitelmassa tullaan noudattamaan kansainvälisen suojelusuunnitelman periaatteita.) Työ osuu Suomen kannalta hyvään saumaan: Päästään nopeasti tekemään myös kansallista suojelusuunnitelmaa. Tämän kokouksen aikana on päästy niin hyvään alkuun, että yhteinen linja varmasti löytyy

Kysymyksiä Matti Osaralle ja vastauksia: *Tarkennus YM:n kantaan uuden tarhakannan perustamisasiassa:* Uuden luonnonlinnuista peräisin olevan tarhakannan perustaminen on kannatettavaa Markkolan mainitsemilla reunaehdoilla. *Täsmennys YM:n kantaan istutuksiin nykyisellä tarhakannalla:* Nykyistä tarhakantaa ei pidä käyttää istutuksiin. Tämä lukee luonnonsuojelulaissa ja YM:n kirjeessä kiljuhanhen suojelutyön painopisteistä Suomessa (31.5.2004); kyseessä on vierasperäinen kanta, jonka päästäminen luontoon on kielletty. Lähtökohtana on, että istutuksiin käytettävän kannan olisi oltava Fennoskandian kantaa, mutta käytännössä olisi ehkä käytettävä läheistä kantaa Venäjältä.

Suomen kansallisen kiljuhanhen suojelusuunnitelman laidinnasta: Petteri Tolvanen kertoi, että WWF:n vetämässä Life-hankkeessa on tarkoitus tuottaa joulukuuhun 2008 mennessä kansallinen suojelusuunnitelma kiljuhanhelle Suomessa, Virossa ja Norjassa.

Niiden teko on tarkoitus koordinoita siten, että tieto on soveltuvin osin kansallisten suunnitelmaa laativien ryhmien käytössä. Suunnitelman laadinnasta vastaa BirdLife Suomi, yhteistyössä WWF:n, YM:n, SYKE:n ja Metsähallituksen kanssa. Valmis suunnitelma luovutetaan YM:lle vahvistettavaksi, ja YM on sitoutunut tekemään päätöksen kansallisesta suojelusuunnitelmasta hankkeessa laaditun työn perusteella. Matti Osaran mukaan lainsäädännöllinen lähtökohta on, että erityisesti suojeltaville lajeille voidaan laatia suojelusuunnitelma. Käytännössä YM asettaa työryhmän, jonka tehtävä on suunnitelman laadinta. Life-rahoituksen ehtona suojelusuunnitelmien laadinnassa on, että kansallinen vastuuviranomainen tulee vahvistamaan tehtävän suunnitelman. Suunnitelmaa laativaan työryhmään mukaan kutsuttaisiin YM:n lisäksi SYKE, Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskukset, Metsähallitus, MKJ, WWF, BirdLife ja Kiljuhanhen ystävät ry.

Hämeenkosken kiljuhanhitarhan työn jatko: Martti Soikkeli kertoi, että Hämeenkosken tarhan nykyinen tarhaaja Pentti Alho on jo eläkeiässä; hänelle olisi koulutettava seuraaja, jolle olisi löydettävä palkkaus; lisäksi dataa olisi siirrettävä päiväkirjoista tietokoneelle. Pentti Alhon tarhaus-tietotaidon säilyminen on turvattava. Timo Asanti kannatti esitystä ja Matti Osara kertoi, että Korkeasaaren eläintarhalla on periaatteessa velvoite uhanalaisten lajien hoitoon Suomessa, jolloin Lauri Kahanpää ehdotti, että eläintarha tekisi asiasta muistion. Suomen kansallinen kiljuhanhen suojelusuunnitelma tullaan joka tapauksessa tekemään lähiaikoina, tätä asiaa voidaan käsitellä suunnitelmassa.

Kokouksen päättäminen: Pöytäkirjasta puuttuu kuvaus siitä miten kokous päättyi. Martti Soikkeli joutui lähtemään Turun bussille ja vein hänet linja-autoasemalle. Ennen lähtöäni oli puhe, että poissa ollessani ei tehdä mitään merkittäviä päätöksiä, vaan sovitaan ainoastaan seuraavan kokouksen ajasta ja paikasta. Jälkeenpäin on käynyt ilmi, että poissa ollessani sovittiin lisäksi siitä, että Kiljuhanhen Ystäville ei kerrota, missä ja milloin seuraavan kerran kokoonnutaan. On mukavampi tehdä päätöksiä, kun kaikki läsnä olevat ovat samaa mieltä. WWF:n kiljuhanhityöryhmä soveltaa siis samaa käytäntöä kuin ennenkin; vuodesta 2000 alkaen se on jättänyt ilmoittamatta kokouksistaan niille jäsenilleen, jotka kannattaisivat istutuksia sekä tietenkin myös Kiljuhanhen Ystävien edustukselle, vaikka kutsumisesta ja tiedonkulun parantamisesta aikanaan sovittiin.

Kaksi vuotta myöhemmin: Kiljuhanhien tilanne on edelleen kriittinen eivätkä kaakkoon muuttavat kiljuhanhet palaa synnyinseudulle sen useammin kuin ennenkään. Lapissa ja levähdysalueilla on kaikki ennallaan. Riippumattoman kansallisen asiantuntijaryhmän perustamista ei puuhattu edes vuoden 2005 kokouksessa. Kansainvälinen riippumaton asiantuntijaryhmä on kyllä perusteilla ulkomailla. Ruotsin kannan fenotyypin puhtaus on uuden tutkimuksen mukaan selittynyt sillä, että niissä on paljon luultua vähemmän tundranhanhen perimää, jos lainkaan. Kuitenkin Ruotsissa on jo tekeillä luonnonkannasta peräisin oleva tarhakanta. Suomessa vastaavasta ei ole kuultu mitään. Toivottavasti syynä ei sentään ole Juha Markkolan esittämä ja monien muiden hätäisesti kannattama ajatus, että kieltäytymällä aloittamasta kiljuhanhen aktiiviset suojelutoimet voitaisiin kiristää Kiljuhanhen Ystäviä hävittämään nykyinen tarhakanta tai luopumaan istutuksista. Luultavasti WWF vain ei edelleenkään “halua käyttää resurssiaan tällaiseen toimintaan”, vaikka “geenipankki-tarhaus olisi hyvä ajatus” ja olisi mietittävä yksilömääräraja, jolloin luonnonkanta olisi yritettävä ottaa tarhaan. Miten ja missä voidaan toteuttaa Minna Ruokosen ehdotus, että perustettavan tarhakannan koko pitäisi nopeasti kasvattaa noin 100-150 yksilöön - asia, joka Timo Asannin mukaan on tietenkin valtiovallan vastuulla?

Suojelusuunnitelman laadinnan monopolisointi lintuharrastajayhdistyksen tehtäväksi ei voi edistää Matti Osaran toivomaa yhteisen päämäärän lyömistä lukkoon ja yhteisen linjan

löytymistä. Tutkimusta on kyllä edistetty: laajoissa etsinnöissä on viime kesänä varmistettu ettei Suomessa ilmeisesti todellakaan pesi luonnonvaraisia kiljuhanhia. Tarhalintujen osalta on genetiikassa ehkä vieläkin työsarkaa jäljellä, mutta uusi tieto on yllättäen lisännyt niiden tuskaa, jotka ovat vastuussa siitä, että puhtaita kiljuhanhia on hävitetty Ruotsissa ja päässyt kuolemaan meilläkin. Tarhaustietoa ja -taitoa on Suomessa yhä olemassa Kiljuhanhen Ystävillä, mutta Ympäristöministeriö ei ole yrittänyt turvata toiminnan jatkuvuutta.

Luonnonsuojelulaissa ei tietenkään lukenut vuonna 2005, eikä lue nytkään, ettei tarhahanhia voisi käyttää istutuksiin. Niin ei sanota myöskään YM:n nimissä lähetetyssä kirjeessä Antti Haapaselle, Martti Soikkelille ja Ilkka Koivistolle (31.5.2004), vaan kirjeessä todetaan nimenomaan, ettei puhtaiden kiljuhanhien istuttamiseen tarvita muuta kuin maanomistajan lupa. Matti Osara on itse allekirjoittanut mainitsemansa kirjeen, mutta puhui kuin ei olisi lukenut sitä. Kirje löytyy Kiljuhanhen Ystävien kotisivulta. Lammin kokouksen aikana asiasta on voinut vallita epäselvyyttä, mutta viimeistään Lapin käräjäoikeuden lainvoimainen päätös istutuksen laillisuudesta on selvittänyt tilanteen kaikille jo ennen uusimpien geenitutkimusten julkituloa. Jos ministeriön lähtökohtana on, että istutuksiin käytettävien hanhien olisi oltava Fennoskandian kantaa, sen pitäisi koettaa hankkia Norjasta tällaisia lintuja tai pyydystää niitä Suomesta. Kumpakaan ei ole suunniteltukaan kuluneina vuosina, joten Osaran puhe on tulkittava niin, että oli tarkoitus hankkia läheistä kantaa Venäjältä. Mutta Venäjältäkin ei ole tiedusteltu kiljuhanhia. Tämäkin uhkaa jäädä yksityisten luonnonsuojelijoiden toteutettavaksi ja kustannettavaksi.

Hämeenkoskella Pentti Alho tekee korkeasta iästään huolimatta yhä ympärivuotista työtä ja päivystää palkatta, lomapäivittä ympäri vuorokauden. Mitään ei ole tehty seuraajan, apulaisen ja oppilaan hankkimiseksi. Pentti Alhon tarhaus-tietotaidon säilyminen on edelleen yksityishenkilöiden ja hänen terveytensä säilymisen varassa.

Suomen kansallisen kiljuhanhen suojelusuunnitelman laadinnasta: Neuvostoliitossa eli aikanaan Lysenko -niminen biologi, jonka teoriat perustuivat hankittujen ominaisuuksien periytymiseen. Lysenkon ajatukset soveltuivat yhteiskuntafilosofiaan, jonka tavoitteena oli mm. tuottaa uudenlainen "sosialistinen" ihminen. Vielä parempaa lupasi Lysenkon oppien soveltaminen viljalajikkeiden jalostamiseen: pian lainehtisivat aroilla silmäkantamattomat vainiot! "Lysenkolaisen" maatalouspolitiikka aiheutti nälänhädän. Lysenkoako on syyttämisen? Tuskin. Lysenko oli tiedemies, vieläpä ihan hyvä, vaikka sattui olemaan väärässä. Ongelmana oli, että vallanpitäjät julistivat hänen ajatuksensa oikeiksi ja muu tiede vaiennettiin laatuun katsomatta.

Suomen kiljuhanhen suojelusuunnitelmaa on kuluneiden kahden vuoden aikana kirjoittanut Teemu Lehtiniemi (BirdLife), joka on saanut ohjeet WWF:n kiljuhanhityöryhmältä ja käyttänyt "asiantuntijoina" samoja ihmisiä, juuri niin kuin pöytäkirjassa lukee: "Suunnitelman laadinnasta vastaa BirdLife Suomi, yhteistyössä WWF:n, YM:n, SYKE:n ja Metsähallituksen kanssa. Valmis suunnitelma luovutetaan YM:lle vahvistettavaksi, ja YM on sitoutunut tekemään päätöksen kansallisesta suojelusuunnitelmasta hankkeessa laaditun työn perusteella." Tätä siis merkitsee käytännössä se, että "YM asettaa työryhmän, jonka tehtävä on suunnitelman laadinta." Jos "Life-rahoituksen ehtona suojelusuunnitelmien laadinnassa on, että kansallinen vastuuviranomainen tulee vahvistamaan tehtävän suunnitelman," on syytä aavistaa, että vahvistamisesta on sovittu etukäteen. Pelkäsi puheeksi on jäänyt, että "suunnitelmaa laativaan työryhmään mukaan kutsuttaisiin YM:n lisäksi SYKE, Lapin ja Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskukset, Metsähallitus, MKJ, WWF, BirdLife ja Kiljuhanhen ystävät ry". Suunnitelmaluonnos on tosin lähetetty kommentoitavaksemme mutta suunnittelun poikkeukselliseen menettelytapaan liittyviin protesteihimme ole edes vastattu.

Kerromme suunnitelmasta yksityiskohtaisemmin seuraavassa numerossa ja kotisivuillamme. Meille on annettu aikaa tammikuun 15. päivään asti esittää lausuntomme. Mutta onko luonnos huono? Mitä se sisältää? Keskeinen puute on, että luonnos perustuu vanhentuneeseen tietoon. Siinä ei oteta huomioon Xantenin 2007 kokouksessa esitettyjä seikkoja eikä käytyjä keskusteluja eivätkä suunnitelman tekijät olleet paikalla tässä vuoden tärkeimmässä hanhitutkijoiden tapaamisessa. Lammilla lähtökohtana oli, että Suomen kansallisessa suojelusuunnitelmassa tulitaisiin noudattamaan kansainvälisen, käytännössä EU:n, suojelusuunnitelman periaatteita. Näin oli helppo luvata, kun Suomen WWF:n kiljuhanhityöryhmä oli itse kirjoittamassa AEWA:n BirdLifeltä tilaamaa EU:n kansainvälistä kiljuhanhensuojelusuunnitelmaa. Xantenin GOOSE 2007-konferenssissa suunnitelmaluonnos esiteltiinkin muka "lopullisena" kansainvälisenä suunnitelmana. Uudet tutkimustulokset olivat kuitenkin jo kaataneet luonnoksen perusoletukset, eikä AEWA hyväksynyt sitä puhumattakaan että EU:n komissio olisi hyväksynyt sen. Suomen kansallista suunnitelmaa ei siis vielä voi tehdä kansainvälisen suunnitelman mukaiseksi, koska mitään kansainvälistä suunnitelmaa ei ole.

Sekä kansainvälinen että kansallinen suojelusuunnitelma tulevat olemaan suosituksia, eivät sitovia määräyksiä. AEWA:n sihteeristön edustaja Segey Dereliev on sanonut, että kansainvälinen suunnitelma jää kuolleeksi kirjaimeksi, jollei kaikkia osapuolia saada sen taakse. Kiljuhanhen Ystävät toivoo tietenkin, että yksimielisyys saadaan aikaan nyt, kun pahin kanto kaskessa, alkuperäinen risteymäepäily, on poistunut. Suositukseenakin suunnitelmilla on merkitystä, koska voimme ainakin vaatia, että julkinen luonnonsuojelu noudattaisi hyväksymiään ohjeita.

Kiljuhanhen kansallinen suojelusuunnitelma liitteineen on laaja asiakirja. Esitettävät muutokset eivät kaikki mahdu tähän lehteen. Mainitsemme muutamia:

- Kiljuhanhen taksonomiaa, siis lähi- ja alalajeja ja eri populaatioita koskeva luku 2.1. on vanhentunut ja kirjoitettava kokonaan uudelleen nykytiedon mukaiseksi.
- Talvehtimiseen pitäisi lisätä Länsi-Euroopan talvehtimisalue ja sen supistuminen nykyiseksi metsästyksen johdosta.
- Juha Markkolan keskentekoisien väitöskirjan käsikirjoitusta ei saisi pitää viitteenä, koska sen on nähnyt vain itse kirjoittaja, joka voi muuttaa sitä milloin tahansa.
- Seuraava kohta pitäisi muuttaa vastaamaan tosiasioita: *"Suomessa kasvatettiin kiljuhanhia Hailuodon ja Hämeenkosken tarhoilla, minkä tuloksena Lappiin istutettiin yhteensä 148 yksilöä vuosina 1989–1997. Istutuksilla ei saatu aikaan pysyvää kantaa. Geneettisissä tutkimuksissa havaittujen ongelmien vuoksi (liite 2) istutustoiminnasta luovuttiin vuonna 1997. Sittemmin ainakin vuonna 2004 saman tarhakannan kiljuhanhia istutettiin luvatta, vaikka toiminta oli Suomen virallisen kiljuhanhityöryhmän ja ympäristöministeriön linjauksen vastaista ja ministeriön erikseen kieltämää."*
- Mukaan voidaan saada 2000-luvulla istutettujen kiljuhanhien määrä, kun istutustoiminta ja sen kritiikki kuvaillaan oikein kertoen kaikki istutusten kokemat takaiskut. Myös Ruotsin onnistunut toiminta pitäisi kuvata lyhyesti tässä yhteydessä. Miksi Ruotsi onnistui ja Suomi ei? Valkoposkiahan ei käytetty Suomessa opastajina luonnossa, vaan nuoret päästettiin luontoon omillaan, mikä ei vastannut hanhien luontaista käyttäytymistä.
- Kaikki numeerinen tieto pitäisi tarkastaa ja varustaa lähdeviittein.
- Luulo, että risteyminen Ruotsin populaation kanssa on uhka norjalaislinnuille on vanhentunutta tietoa ja pitäisi poistaa. Risteytyminen Norjaan on pikemminkin uhka Ruotsin kiljuhanhille.
- Perinnöllisyyttä käsittelevät luvut tulisi kirjoittaa vasta, kun Michael Winkin selvitykset on julkaistu ja mielellään yhteistyössä tämän maineikkaan tutkijan kanssa.
- Venäjällä tapahtuvan pyynnin vaikutukset luonnonkantaan on arvioitava realistisesti.

Ylä-Lapin lintukannoista

BirdLife Suomen lehdistötiedotteesta poiminut Lauri Kahanpää

Viime kesänä 45 linjalaskijaa kulki 1000 laskentakilometriä 192 reitillä pohjoisten IBA-alueiden helmoissa. Lisäksi SYKE:n, Metsähallituksen ja Luonnontieteellisen keskusmuseon linjalaskennat nostivat IBA-alueilla laskentareittimäärään 240:een. Laskennat painoutuivat Ylä-Lapin suo- ja tunturialueille. Linjalaskentoja tehtiin etelämpänäkin. Kiljuhanhea ei nähty.

Pohjoisimmasta Lapista tuli kautta aikojen parasta lyhyellä aikavälillä kerättyä lintuaineistoa. Viime kesän IBA-laskentojen perusteella Suomessa oli ainakin 800 kiirunan, 1720 keräkurmitsan, 1125 lapinsirrin, 1900 suosirrin, 350 punakuirin, 2090 tunturikihun, 565 lapinkirvisen, 52000 lapinsirkun ja 2100 pulmuseen reviiiriä tai paria. Todelliset parimäärät ovat olleet varmasti korkeammat, koska läheskään kaikkia tunturialueita tai ylänkösoita ei tutkittu. Esitetyt luvut koskevat 12 Lapin IBA-aluetta tai sen osaa, yhteensä 8900 neliökilometriä – pinta-alassa on mukana siis myös Metsä-Lapin kohteita. Tunturikihun parimäärä oli siitä huolimatta korkein Suomessa todettu. Keräkurmitsan, pulmuseen, lapinsirkun, suosirrin, punakuirin ja lapinkirvisen hyvä määrä viittaa siihen, että kannat eivät ole ainakaan taantuneet, vaan ovat sotienjälkeisen linnustoseuranta-aineiston valossa vahvimmillaan. Sen sijaan sinirinta oli odotettua selvästi vähälukuisempi, vaikka oli edelleen runsas tunturikoivikoissa. Suokukko on häviämässä Etelä-Lapistakin ja kannan ydinalueellakin pesimätiheydet olivat noin puolet takavuosisista. Vesilintujen runsauksista ei ole vielä yhteenvetoa tehty, mutta lapasotka oli todella harvinainen ja allin kanta myös ilmeisen niukka. Aluekohtaisia kannanarvioita ja muita tarkempia tietoja IBA-kartoituksista esitetään seuraavissa Linnut-vuosikirjoissa.

Laskennoissa ei löydetty tunturikiurua eikä kiljuhanhea.

Pohjolan kiljuhanhet

Hyvä vuosi Ruotsin kiljuhanhille

Åke Andersson ja Niklas Holmqvist

Vuosi 2007 oli hyvä Ruotsin tunturien kiljuhanhille. Kaikki Ruotsissa pesivät kiljuhanhet ovat niiden jälkeläisiä, jotka metsästäjäjärjestö Jägareförbundet on istuttanut. Tänä syksynä on vähintään yhdeksän paria nähty poikasineen, ja muutolle etelään on nähty lähtevän ainakin 22 poikasta. Tämä koko istutushankkeen historian paras tulos on suuri menestys projektille, joka muutamana viime vuotena on joutunut taistelemaan vastatuulta vastaan.

Tämänvuotinen hyvä pesimätulos merkitsee tärkeää lisäystä Ruotsin kiljuhanhikantaan, joka nykyisin muodostuu noin 100 linnusta. Havaintoraportit muuttolevähdyspaikoilta Norrlannin rannikolta ja pesimäalueella tehdyt inventoinnit viittaavat siihen, että ainakin 14 paria on pesinyt tänä kesänä. Siitä alkaen, kun istutukset keskeytettiin vuonna 2000, ovat kiljuhanhet edelleen hiljalleen lisääntyneet. Arvioimme, että jo 15-20 poikasen tuotto riittäisi siihen, että kanta jatkaa kasvuaan.

Ruotsin kiljuhanhien asuma-alueita. Foto Erkki Kellomäki

Tietääksemme Ruotsiin ei ole luontaisesti tullut kiljuhanhia muualta. Viimeiset Projekt Fjällgås-istutushankealueen ulkopuoliset pesinnät tapahtuivat 1900-luvulla ja kannan voidaan siis katsoa hävinneen. Norjan kanta on nyt pienentynyt alle 20 pariin ja muuttaa kaakkoon Mustalle Merelle, Kaspian Merelle ja Irakiin. Ruotsin nykyinen kiljuhanhikanta, joka muuttaa lounaaseen ja turvallisimmille talvehtimisalueille on siten täysin riippuvainen omasta rekrytoinnistaan.

Jatkamme edelleen ponnisteluja saadaksemme aikaan istutuskelpoisen tarhakannan. Nykyiset tarhoillamme Öster-Malmassa, Nordens Arkissa ja Gotlannilla pidettävät kiljuhanhet on tutkittu geneettisesti ja niiden joukosta on poistettu linnut, joissa on todettu vieraiden lajien perimää. Olemme viime vuonna myös hankkineet 14 nuorta kiljuhanhea Venäjältä ja uusi kymmenen linnun erä on saapunut Ruotsiin juuri ennen joulua 2007. Meillä on nykyisin 23 venäläistä kiljuhanhea tarhassa. Yksi menetettiin nimittäin tapaturmaisesti.

Toivomme, että ensimmäiset venäläisperäiset kiljuhanhemme pesisivät keväällä 2008 Nordens Arkin tarhalla ja tuottaisivat poikasia, joilla sitten voisimme jatkaa tunturikannan vahvistamista. Viimeistään silloin pitäisi olla selvää, millä tavoin Euroopan kiljuhanhien suojelua on hoidettava. Erimielisyyttä on ollut nimenomaan istutuksista. Me Jägareförbundetin Projekt Fjällgåsissa olemme sitä mieltä, että sekä aikaisemmat että tulevat istutuksemme on nähtävä sen alkuperäisen kiljuhanhikannan vahvistamisena, joka vielä eli istutusalueella vuonna 1981, jolloin istutus aloitettiin. Tunturiemme nykyinen kiljuhanhikanta on todennäköisesti sekoitus alkuperäisistä ja Projekt Fjällgåsin hanhista.

Kiljuhanhien kasvatusta rahoittavat Ruotsissa Stiftelsen Sveriges Vildnad, Naturvårdsverket, Alvins Fond, Maailman Luonnon Säätiö WWF, Våtmarksfonden ja Göran Gustafssons Stiftelse för natur och miljö i Lappland. Lisäksi Svenska Jägareförbundetin henkilökuntaa on voitu käyttää projektin toiminnassa. Kjell Johansson on lentänyt helikopterilennot alennettuun hintaan ja taiteilija Dag Petersson, on luovuttanut myytäväksemme taulujaan [Kiljuhanhen Ystävät ry on ostanut niistä 10. Suom. huom.]. Suuri ja lämmin kiitos kaikille tukijoillemme sekä myös havaintojaan ilmoittaneille ornitologeille ja venäläisille yhteisöryhmällemme The Russian Goose, Swan and Duck Group of North Eurasiassa (RGG) ja Moskovan eläintarhassa.

Maailman kiljuhanhet

Vähenevätkö kiljuhanhet?

Sergey Yerokhov, Nikolai Berezovikov, Erkki Kellomäki ja Lauri Kahanpää

Jo yksitoista vuotta olemme laskeneet hanhia Kasakstanin Kostanain alueella, jonne syksyisin kerääntyy valtaosa Aasian läntisen puoliskon kiljuhanhista levähtämään muuttomatallaan. (Vrt. No. 1/2007). Tässä kirjoitussarjamme toisessa osassa arvioimme havaintojemme pohjalta kiljuhanhien määrän kehitystä ja sen syitä.

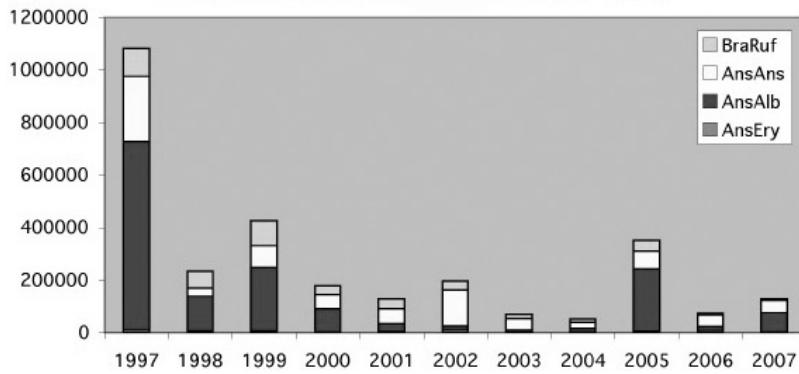
Kostanain alue

Järvi- ja jokisysteemeistään kuuluisa Luoteis-Kazakstanissa sijaitseva Kostanain alue mainitaan jo 1800-luvulla tehdyissä ensimmäisissä linnustotutkimuksissa merkittävänä hanhien kokoontumisalueena. Seudun maan-käyttö muuttui ratkaisevasti 1950-luvulla, kun melko neitseellinen laidunmaisema kynnettiin viljapelloiksi, mutta alueen matalat, laajat arojärvet tarjoavat edelleen yöpymispaikan sadoille tuhansille hanhille, jotka aamuisin lentävät ruokailemaan pelloille ja joille ne iltaisin taas palaavat. Arvioitaessa hanhien määriä on otettava huomioon alueen koko, yli 200 000 km², ja järvien suuri määrä sekä, että kiljukaat muodostavat vain muutaman prosentin hanhista sekoituen helposti valtalajiin, tundrahanheen. Sään ja etenkin veden ja sen suolaisuuden määrän vuosittaiset vaihtelut ovat hyvin suuret, mikä heijastuu hanhien määriin ja lajisuhteisiin. Runsaslumisen talven jälkeen, kuten vuosina 1997-1998 ja 2005 järvet täyttyvät ja tilanne pysyy monilla järvillä hanhille hyvänä seuraavanakin vuonna, kun taas kuivina vuosina, kuten 2004 and 2006 hanhet keskittyvät syvimmille tai jokivarsien järville (Koibagar, Tontegir, Batpakkol, Zhaksy-Zharkol, Kulagol – Naurzum ryhmä jne.) tai jatkavat muuttoaan jo ennen järvien jäätymistä marraskuussa.

Hanhien määrä

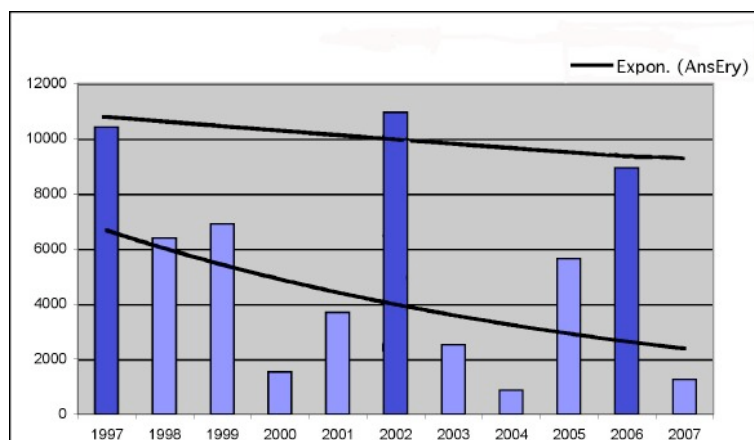
Runsaimmillaan 1997 alueella oli yli miljoona hanhea ja vähimmillään 2004 vain noin 50 000. Kymmenvuotiskaudella 1997-2006 lasketuista 2 795 924 hanhasta 57 891 eli 2,07% oli kiljukkaita. Vuonna 2007 niiden osuus oli noin yksi prosentti. Näin pienet määrät eivät näy kokonaismääriä esittävässä diagrammassa.

Hanhien määrä Kostanain alueella eri vuosina.

Koska Kostanain oblastin luvut ovat pohjana yleisimmin esitetyille arvioille kiljuhanhien kokonaismäärästä, on vaikea sanoa kuinka suuri osuus niistä muuttaa Kostanain kautta, mutta selvää on, että “hyvinä vuosina” ainakin 75% läntisen Euraasian kiljukkaista lentää alueen yli. Myös kosteuden puolesta keskimääräisenä vuonna 2002 oli jostain syystä paljon kiljuhanhia sekä muuttavia merihanhia. Kuivana vuonna 2006 muita hanhia oli vähän, mutta kiljuhanhia ja niiden tavoin harvinaisia ja tarkkailtavia punakaulahanhia oli hyvin. Luultavasti niiden vaihtoehtoiset levähdyspaikat olivat kuivuneet vielä pahemmin. Myös olot Siperian pesimäalueilla vaikuttavat, mutta niistä on huonosti tietoa.

Mitä sitten voimme sanoa kiljuhanhien kannan muutoksista? On seikkoja, jotka viittaavat vähenemiseen ja myös näkökohtia, jotka antavat toivoa, että kanta sittenkin olisi suhteellisen stabiili tai voisi jopa kasvaa. Jälkimmäiseen vaihtoehtoon viittaa, että kiljuhanhien joukossa on enemmän nuoria lintuja kuin tundrahamparivissa. Pesimätulokset ovat siis ilmeisesti hyviä, mutta myöhempi kuolleisuus ei näy tästä. Toinen myönteinen seikka on, että kiljukkaita nähdään vuosi vuodelta suuremmissa parvissa. Toisaalta suora laskeminen viittaa siihen, että kiljuhanhet vähenisivät. Koska huonoina vuosina havaitaan vain pieni osa Kostanain kiljuhanhista, on ehkä harhaanjohtavaa laskea trendi kaikista havainnoista (vuositasolla -10%). Luotettavamman kuvan antaa parhaiden vuosien vertailu, joka johtaa samaan tulokseen kuin yleisimmin käytetty Venäjän kantojen pitkäaikais-kehitykseen perustuva arvio (-2%).

Kostanain alueen kiljuhanhivhavainnot, parhaat vuodet tummennettu

Metsästystavoista

Kostanain alueen asukkaat ovat aina metsästäneet hanhia ravinnokseen, mutta nykyisin hanhijahtiin osallistuu myös tuhansittain vieraspaikkakuntalaisia metsästäjiä ja viime aikoina on alettu järjestää turismia varta vasten tähän tarkoitukseen. Useimmat ulkomaalaisista metsästäjistä tulevat Venäjältä, usein jo samat vuodesta toiseen. Jahtimatkan kustannukset ovat suuret; on selvää, että metsätetään hovin, ei enää ruoaksi. Kymmenen tutkimusvuotemme aikana olemme sivutoimisesti selvittelleet hieman sekä metsästystapoja että -saaliita.

Metsästyksen perusmenetelmä on attrappien käyttö. Pelloille asetetut tekohanhet houkuttelevat luokseen laskeutumaan ensin punakaulahanhia, sitten tulevat valko-otsaiset lajit ja vasta lopuksi lihavimmat, mutta varovaisimmat paistit, merihanhet. Helposti tunnistettavien ja pienten punakaulojen ampuminen tuo siinä määrin kovat sakot, että ne kuitenkin selviävät yleensä säikähdyksellä, kun taas vain kokeneemmat naamioverkkojen alla piileskelevistä metsästäjistä jaksavat odottaa merihanhia.

Toinen tavallinen metsästystapa vaatii koko joukon miehiä, jotka odottavat maasto-asuissaan pitkänä rivinä aamulla, kun hanhet lentävät ruokamailleen, jolloin niitä ammutaan lennosta. Säännöistä piittaamattomat ampuvat autoista. Pahinta jälkeä tekevät kuitenkin salametsästäjät, jotka ajavat illalla lepäilevien hanhien parveen moottoriveneellä ja paukuttelevat suin päin minne sattuu. Parvien hajoaminen on vielä tuhoisampaa kuin turha haavoittaminen. Luonnonsuojeluorganisaatioiden pitäisi tehdä kaikkensa kurin ja asenteiden korjaamiseksi.

Kiljuhanhien kuolleisuus

Yleinen käsitys kiljuhanhien vähenemisen syistä on, että se johtuu liiasta metsästyksestä. Kazakstanissa kiljukkaat viipyvät syysmuutollaan noin kuukauden ajan. Kuinka monta ammutaan silloin? Puoli vuosisataa sitten alueella oli noin 1000 metsästäjää, joista jokainen sai saaliikseen kymmenkunta hanhea vuodessa ja haavoitti ehkä yhtä monta, mikä merkitsee 20 000 hanhen kokonaissaalista. Nykyisin Kostanain alueella on myönnetty noin 5000 paikallista hanhenmetsästyslupaa ja lisäksi tulee tuhatkunta ulkopuolista. Matkan päästä tulevat metsästäjät, joita kotimaisistakin on enemmistö, eivät kuitenkaan viivy paikalla kuin pari päivää, mikä rajoittaa saalismääriä. Aamutuntien saalis on taidosta, onnesta ja etenkin säästä riippuen noin 1-3, enimmillään ehkä 10 hanhea. Keskiarvometsästäjä saa siis vuodessa saaliikseen kymmenkunta lintua, pääasiassa meri- ja tundrahamhia. Olemme järjestelmällisesti haastatelleet metsästäjiä ja tarkastaneet heidän saaliitaan. Aineistossamme (60 metsästäjää, 195 hanhea) kiljuhanhien osuus saaliista on peräti 5,1% kaikista hanhista ja noin 8% valko-otsaisista. Jos 5000 metsästäjää saa kukin 6 hanhea ja haavoittaa neljää, niin kuolee 50000, joista tämän mukaan 5% eli 2500 olisi jo Kostanain lepopaikalla ammuttuja kiljuhanhia. Se on 1/4 läntisen Euraasian kannasta.

Onko mahdollista, että ammutuissa linnuissa todella olisi kaksin verroin kiljuhanhia eläviin verrattuna, vai onko jossain virhe? Tuskinpa on ainakaan kysymys sattumasta; aineistomme on riittävän suuri. Yksi tilastomatemattinen selitys löytyy siitä, että ammuttujen hanhien määrä ei vaihtele yhtä rajusti kuin havaittujen. Vaikka kaikista havaitsemistamme hanhista vain noin 2% oli kiljukkaita, on vuosittaisten kiljuhanhiprosenttien keskiarvo peräti 3,6%. Huonoina hanhivuosina kiljuhanhia on siis suhteessa muihin hanhiin enemmän kuin hyvinä, jolloin niitä ammutaan

suhteellisesti enemmän. Toinen selitys liittyy metsästystapoihin. Lennosta ammuttaessa kiljuhanhea ei voi erottaa tundrahanhesta, ja tutkimuksemme mukaan kiljuhanhet ovat aamuisin ennen muita lajeja lentämässä ruokamailleen – tai surman suuhun. Kiljuhanhen täysrauhhoitus 2003 ei tässä auta, vaan käytännössä laji on aina oleva metsästettävää riistaa siinä missä tundrahanhikin.

Mietelmiä

Metsästys on helppo hypoteesi kiljukkaan häviölle, mutta metsästystä ei kuitenkaan ole koskaan analysoitu maakohtaisesti. Erkki Kellomäki vietti teltassa syyskuussa 2005 kaksi viikkoa Kustanain maakunnan parhaiden lintuvesien äärellä ja kuuli vain 4-5 haulikon laukausta. Silloin tuntui siltä, että Kasakstanin ihmisillä ei ole edelleenkään paljoa aseita, varaa lisenseihin eikä panoksiin. Vaikutelma voi kuitenkin johtua alueen laajuudesta. Olipa niin tai näin, ammunta on joka tapauksessa vielä suurempi uhka varsinaisilla talvialueilla, joilla tuottava pinta-ala on huventunut koko ajan väestön kasvun seurauksena ja aseita käytetään liikaa muuhunkin kuin metsästyksen.

Keski-Aasian laajamittainen puuvillan kastelu lienee tuhonnut laajat kosteikot Araljärven alueella ja Syrdarja ja Amudarja jokien alajuoksulla. Kaspianmeren pinta on noussut vuodesta 1975 2,5 m ja Suomen kokoinen maapinta-ala on jäänyt veden alle. Tämä lienee pääsyy kiljukkaan häviämiseen Iranista. Myös Punakaulahanhen kanta romahti alueella, kuten näkyy diagrammastammekin. Tämä laji pelastautui siirtymällä Mustanmeren rantamille. Myös kiljuhanhen on sopeuduttava oleviin oloihin.

Hämeenkosken kiljuhanhitarhan tukijoita 2006 – 2007

- EVP-elektroniikka
- Korkeasaaren ystävät ry
- **KOSKISEN YHTIÖT**
 - Markprint Oy
- **Rehuraision**
- Raatikuva Ky Heikki Löflund
- Suomen Terästekniikka Oy